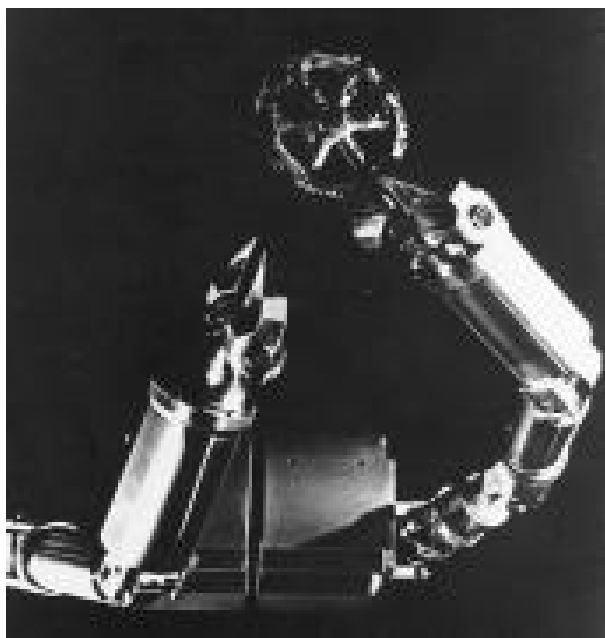

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΑΔΟΛΦΟΥΣ (του Γιάννη Ζήση)

Η εξυπηρέτηση των πραγματικών μας αναγκών μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μια αναγεννημένη πολιτική και οικονομική σκέψη και πρακτική.

Η πραγματική ανάγκη είναι που πρέπει να ορίζει την κατανάλωση και όχι η τεχνητή ανάγκη που προκύπτει από τη διαφήμιση, τους δημιουργούς της μόδας και την ισχυρή τάση μίμησης της αργόσχολης τάξης, [1] όπως θα έλεγε ο Veblen Thorstein.

Στις πραγματικές ανάγκες δεν μπορεί, επίσης, να παραβλέπεται η έκφραση της ελευθερίας.

Υπαρξιακές ανάγκες και ολοκληρωτισμός

Υπάρχει σαφής ανάγκη να προσεγγίσουμε το υπαρξιακό σημείο της πολιτικής γιατί είμαστε κοινωνικά, οικολογικά και κοσμολογικά όντα. Για να ικανοποιηθούν οι υπαρξιακές μας ανάγκες και οι υπαρξιακοί στόχοι απαιτείται μια αντί-Νιτσεϊκή θέληση για δύναμη. Η ικανοποίηση των υπαρξιακών μας αναγκών μπορεί να επιτευχθεί με την δυναμική της Ρουσσωϊκής θέλησης για το καλό, της γενικής βούλησης. [2]

Η κοινωνική υπαρξιακή διάσταση του ανθρώπου είναι οικολογική

και κοσμολογική. Η βιολογική μας διάσταση λειτουργεί διαμεσολαβητικά ανάμεσα στο σύνολο των όντων και στην κοσμική ολότητα. Εδώ, λειτουργεί και το Καντιανό αίτημα του λόγου και για αυτό είναι ανόητη κάθε Νιτσεϊκή ή οικονομολογική προσέγγιση των ζητημάτων του ανθρώπου που εξορίζει την αλληλεγγύη.

Ωστόσο, δεν μπορούμε να εκμηδενίσουμε την ανταγωνιστικότητα (ως πρωτεύουσα αρχή) και τη χωριστικότητα με έναν ολοκληρωτισμό που θα βασιστεί σε μια ηγεμονική χωριστικότητα και ανταγωνιστικότητα. Αυτό ισχύει είτε υιοθετηθεί ο Χομπσιανός ρεαλιστικός ορθολογισμός, είτε η Νιτσεϊκή και η Μακιαβελική οπτική, είτε η φονταμενταλιστική παραδοσιακότητα του Ζοσέφ ντε Μεστρ.

Η κοινωνικότητα, η οικολογικότητα και η πνευματικότητα του όντος μας είναι θεμελιώδη χαρακτηριστικά. Χρειάζεται να προσεγγίσουμε εκ νέου την Εδεμικότητα της αλληλέγγυας ολοκλήρωσής μας. Μόνο με αλληλεγγύη, και όχι με ιδιοτέλεια, μπορούμε να πραγματωθούμε. Το αυτό μάς υποδεικνύουν και η οικολογική μας διάσταση που προκύπτει από τη γέννηση, από την ερωτική συνάντηση, τη διαβίωση και τον θάνατο.

Αλληλεγγύη και ανθρώπινη ατέλεια

Η θνητότητά μας επιβάλλει την αλληλέγγυα παρηγορητικότητα. Το πρόβλημα δημιουργείται όταν η θνητότητά μας αντιδρά απέναντι στη φύση της. Μέσα από τον φόβο του θανάτου [3] δημιουργείται τόσο μια αλληλέγγυα ζήτηση όσο και μια στρέβλωσή εξαιτίας των ψυχολογικών και νοητικών ατελειών. Το αποτέλεσμα είναι να στρεφόμεστε στην ανταγωνιστικότητα και στη βιολογική ιδιοτέλεια, την οποία επεκτείνουμε και οικοδομούμε ως κυρίαρχη προτεραιότητα. Αυτό ισχύει είτε την προσεγγίσουμε:

1. με την έννοια της εταιρικής επιχειρηματικής ιδιωτικής κυριαρχίας·
2. με την έννοια του γραφειοκρατικού τεχνοκρατικού επαγγελματισμού και της εξειδικευμένης ρύθμισης·

3. με την έννοια της διαρκούς «έκτακτης ανάγκης» –κατά τον Καρλ Σμιτ– και του ολοκληρωτισμού της εξουσίας.

Είναι σημαντικό να αποκτήσουμε μια ξεκάθαρη στάση απέναντι στην ανθρώπινη ατέλεια. Ενώ πρέπει να αναγνωρίσουμε την ατέλεια των υποκειμένων –πολιτικών και πολιτών– από την άλλη, δεν πρέπει αυτή η ατέλεια να επιτρέψουμε να χρησιμοποιηθεί ως άλλοθι για τα κακώς κείμενα. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ένας φαύλος κύκλος – άλλοθι για την κακή διακυβέρνηση, τη στρέβλωση της οικονομίας και των θεσμών ή τον θρησκευτικό ή άλλου τύπου φονταμενταλισμό. [4]

Γενικότερα, η ατέλεια δεν πρέπει να λειτουργεί ως άλλοθι αλλά να διασυνδέεται με το υπαρξιακό πεδίο εξελικτικά, με πραγματισμό, όπως το προτείνουν πολλοί μεταξύ αυτών και ο Abraham Maslow. [5]

Ανοικτή κοινωνία και πνευματικά αξιακά πρότυπα

Χρειαζόμαστε υπαρξιακούς στόχους και αυτοί θα εξυπηρετηθούν από την προσήλωση στην αφηρημένη σκέψη και αλήθεια που λειτουργεί διαμεσολαβητικά –όπως υποδηλώνει και ο Χέγκελ– στην υπέρβαση της ιδιοτέλειας που κινεί την καθημερινή ζωή ανθρώπων, λαών, ηγετών.

Το πρόβλημά μας είναι ότι οι υπαρξιακοί στόχοι πρέπει να εξυπηρετηθούν με πραγματισμό και αποτελεσματικότητα. Δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν μέσα από μια εξαντλητική ή ιδεολογηματική απλοϊκότητα η οποία, αν συνοδευτεί από έναν μεθοδολογικό ριζοσπαστισμό, μπορεί να μας οδηγήσει σε ολοκληρωτισμούς ανάλογους με εκείνους των Ερυθρών Χμερ ή των θρησκευτικών φονταμενταλισμών.

Καλούμαστε να λειτουργήσουμε όρους ανοικτής κοινωνίας και, παράλληλα, με όρους εξελικτικής αποτελεσματικότητας και αλλαγής. Η ανοικτή κοινωνία δεν θα είναι βιώσιμη χωρίς υπέρβαση της ιδιοτέλειας και της αλλοτρίωσης. Σε αντίθετη περίπτωση, θα κυριαρχηθεί σαν διαμεσολαβητικός πραγματισμός από έναν ρεαλιστικό ολοκληρωτισμό, είτε αυτός είναι ο αγοραίος

φονταμενταλισμός της οικονομίας, είτε ο πολιτισμικός επικοινωνιακός ολοκληρωτισμός, όπως η κοινωνία του θεάματος, είτε ο συνδυασμός τους.

Η ανάδειξη της πολιτιστικής και πολιτικής κρίσης μέσα από την οικονομική και περιβαλλοντική κρίση είναι μεγάλη πρόκληση και μεγάλο πεδίο αλλαγής και βιωσιμότητας. Η κοινωνική υπαρξιακή διάσταση του ανθρώπου, που εκφράζεται οραματικά στην Εδεμικότητα της αλληλέγγυας και ελευθεριακής ολοκλήρωσης, υποδεικνύει ένα άλλο ιεραρχικό, αξιακό, πνευματικό πρότυπο βασισμένο στην *αμοιβαιότητα* και την *καθολικότητα του Είναι*.

Εκεί μπορεί να βασιστεί η θυσιαστικότητα που αναδύεται ως κοινή ωφέλεια, η οποία είναι όμως ελευθεριακή και ευδαιμονούσα. Ο ρόλος του καλού στην πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ολοκλήρωση που συνάγεται ως ανάγκη είναι θεμελιώδης. Έχουμε ανάγκη το καλό και για να το προσεγγίσουμε χρειαζόμαστε την ελκυστικότητα του *ωραίου* και την *αλήθεια* ως άρση της υποκρισίας και της αποξένωσης στις σχέσεις μας.

Επισκόπηση

- Η ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών μας απαιτεί τη δυναμική της Ρουσσωϊκής θέλησης για το καλό – της γενικής βούλησης.
- Το πρόβλημα δημιουργείται όταν η θνητότητά μας αντιδρά απέναντι στην φύση της και ενεργεί ανταγωνιστικά, με κάθε είδους ολοκληρωτισμούς.
- Η ανοικτή κοινωνία δεν θα είναι βιώσιμη χωρίς υπέρβαση της ιδιοτέλειας και της αλλοτρίωσης.
- Η Εδεμικότητα της αλληλέγγυας και ελευθεριακής ολοκλήρωσης αναδεικνύει ένα άλλο ιεραρχικό, αξιακό, πνευματικό πρότυπο βασισμένο στην *αμοιβαιότητα* και την *καθολικότητα του Είναι*.

Αναφορές

[1] Βέμπλεν, Θοροστάιν, “Θεωρία της Αργόσχολης Τάξης”, εκδ. Κάλβος, 1982:

«Κάθε τάξη καθοδηγείται από την ζήλια και συναγωνίζεται με την τάξη που είναι η αμέσως ανώτερή της στην κοινωνική κλίμακα, ενώ δεν έχει καμία διάθεση να συγκριθεί με τις κατώτερές της ή τις πολύ ανώτερές της [...] Η αργόσχολη τάξη[...]βρίσκεται στην κορυφή της κοινωνικής δομής, οι αξίες υπολογίζονται σύμφωνα με τα δικά της κριτήρια και ο τρόπος ζωής της καθορίζει το πρότυπο ευπρέπειας για όλη την κοινωνία [...] Κατά συνέπεια τα μέλη κάθε κοινωνικής τάξης αποδέχονται ως ιδανικό σαβουάρ βιβρ τον τρόπο ζωής της αμέσως ανώτερής τους και κατευθύνουν όλη τους την ενεργητικότητα στην κατάκτηση αυτού του ιδανικού».

[2] Ρουσσώ, Ζαν-Ζακ, “Το Κοινωνικό Συμβόλαιο”, εκδόσεις Πόλις, 2004.

[3] Ζήσης, Γιάννης, “Ο φόβος του θανάτου, η ιδιοποίηση-ιδιοκτησία και η υπέρβασή τους”,

[4] Φρομ Έριχ, “Η καρδιά του ανθρώπου”, εκδόσεις Μπουκουμάνη, 1978, “Ο άνθρωπος: Λύκος ή Πρόβατο; (του Έριχ Φρομ)”:

«Υπάρχουν πολλοί πού πιστεύουν ότι οι άνθρωποι είναι πρόβατα. Άλλοι πάλι πιστεύουν ότι οι άνθρωποι είναι λύκοι. Και οι δυο πλευρές μπορούν να προβάλουν γερά επιχειρήματα για να υποστηρίξουν τις θέσεις τους[...] . **Πραγματικά, εκείνος που έχει μια πεποίθηση τόσο στερεή ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει την αντίθεση του πλήθους αποτελεί περισσότερο την εξαίρεση παρά τον κανόνα**, μια εξαίρεση που συνήθως την εμπαίζουν οι σύγχρονοί του και τη θαυμάζουμε αιώνες αργότερα. **Σ’ αυτήν ακριβώς την υπόθεση – ότι δηλαδή οι άνθρωποι είναι πρόβατα – εδραίωσαν τα συστήματά τους οι ιεροεξεταστές και οι δικτάτορες**. Μήπως δεν διαπιστώνουμε την απανθρωπιά του ανθρώπου προς τον άνθρωπο παντού – στοές ανελέητους πολέμους, στον φόνο και τον βιασμό, στη δίχως έλεος εκμετάλλευση του ασθενέστερου από τον Ισχυρότερο [...] Όλα αυτά τα γεγονότα οδήγησαν στοχαστές όπως ο Χομπς στο συμπέρασμα ότι: *homo homini lupus* (ο άνθρωπος είναι λύκος για τους συνανθρώπους του). **Οδήγησαν πολλούς από μας σήμερα στην υπόθεση ότι ο άνθρωπος είναι κακοήθης και καταστροφικός από τη φύση του**, ότι είναι φονιάς που αν δεν καταπιάνεται με την αγαπημένη του ενασχόληση, το κάνει μόνο από φόβο μπροστά σε πιο δυναμικούς φονιάδες. **Αν εδραιωθεί μέσα μας ή πεποίθηση πως το ανθρώπινο**

γένος κλίνει από φυσικού του στην καταστροφή, ότι είναι ριζωμένη βαθιά μέσα του ή ανάγκη να χρησιμοποιεί βία, τότε η αντίστασή μας στην ολοένα αυξανόμενη αποκτήνωση θα αποδυναμώνει όλο και περισσότερο. Γιατί να αντισταθούμε στους λύκους αφού όλοι είμαστε λύκοι;»

Όμως:

– Η ένταση των καταστροφικών παρορμήσεων δε σημαίνει καθόλου ότι είναι ακαταμάχητες ή κυριαρχικές.

– Ο άνθρωπος δεν παύει να είναι ανθρώπινος ακόμη κι αν οπισθοδρομήσει στις πιο αρχαϊκές μορφές εμπειρίας. Έτσι δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με το κακό σαν λύση.

– Ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος στον βαθμό που είναι ελεύθερος να διαλέξει τις πράξεις του».

[5] Μάσλοου, Άμπρααμ, “Ψυχολογία της Ύπαρξης”, εκδόσεις Δίοδος, 1994.

Γιάννης Ζήσης

Φωτό:wikimedia

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος του δοκιμίου με τίτλο “Πολιτικές αξίες και αξιοπιστία στη νέα εποχή” το οποίο δημοσιεύεται σταδιακά.